

Globaalia teologiaa – onko sitä?

Elina Vuola

Tiina Ahonen ja Jyri Komulainen (toim.): *Teologian ilmansuuntia. Näkökulmia uskontulkintoihin Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa.* Gaudeamus: Helsinki, 2004. 270 s.

Suomalaisessa teologisessa keskustelussa – akateemisessa ja kirkollisessa – eteläisen pallopuoliskon, niin kutsutun kolmannen maailman, kristinuskontulkinnat eivät ole olleet kovin suuren kiinnostuksen kohteena. Sen selvittäminen, miksi näin on ja mitä seurauksia sillä on, ei ole tämän kirjoituksen tehtävä. Puute on kuitenkin ilmeinen, sillä niin teologisessa koulutuksessa kuin tutkimuksessakin suomalainen tilanne on poikkeuksellinen.

Onkin siis ilahduttavaa, että löytyy tahoja, jotka kokevat tarpeelliseksi tilanteen korjaamisen. Kuusi teologia on kirjoittanut teoksen *Teologian ilmansuuntia*, jonka kustantajana kunnostautuu Gaudeamus, jonka kustannuspolitiikkaan on mahtunut niin teologiset kuin kolmannen maailman kysymykset. Voisi olettaa, että nyt käsillä olevalla kirjalla on käyttöä paitsi uskonnosta yleensä ja ei-länsimaisesta ajattelusta erityisesti kiinnostuneelle yleisölle, myös yliopistollisena oppikirjana.

Kirja on hyvin toimitettu, ja on ilahduttavaa huomata, että hakemistokäytäntö on pikku hiljaa juurtumassa suomalaisiinkin teoksiin. Samaten espanjan ja portugalilaisen kielen ortografia on kohdallaan, mistä pitää erikseen kiittää – niin yleistä on päinvastainen käytäntö. Sen sijaan artikkelikokoelmien kohdalla olisi suotavaa esitellä kirjoittajat lyhyesti. Tutkimuksen kontekstuaalisuutta painottavassa teoksessa tämä olisi oikeastaan välttämätöntä. ettei tule outoa vaikutelmaa, että vain muilla on kon-

teksti, mutta itsellä ei (mikä on yksi kolmannen maailman ajattelijoiden eurooppalaisia kohtaan usein esittämä kritiikki). Mitä vieraammasta kulttuurista on kyse, olisi kiinnostavaa myös tietää kirjoittajan suhde, kokemukset, kontekstit ja yhteydet asianomaisilla alueilla. On erilaista olla eurooppalaisena lähetystyöntekijänä kuin tutkijana tai kehitysyhteistyöntekijänä vieraassa kulttuurissa. Olen itse ollut erilaisissa rooleissa lähinnä Latinalaisessa Amerikassa ja tiedän, että eri kulttuurishokkien vaiheet, välittömät yhteydet ja työhön liittyvät kontekstit vaikuttavat mitä suurimmassa määrin siihen, miten olen asioita tarkastellut.

Toisten kulttuurien kohdalla on tärkeää myöskin muistaa ero ”eletyn elämän” ja akateemisen tutkimuksen välillä. Arvohierarkiaa tekemättä ero on keskeinen joskaan ei radikaali. Toisen kulttuurin intellektuelleja on vaikea ymmärtää (oikein) ilman kulttuurin, kielen ja ihmisten tuntemusta. Toisaalta kaikkia kulttuureja ja uskontoja on tärkeää tarkastella maiden intellektuaalisen diskurssin näkökulmasta, ettei sorruta homogenisoimaan niitä. *Teologian ilmansuuntia* ymmärtääkseni tekee ennen muuta jälkimmäistä: tuo suomalaiseen keskusteluun ajatuksia ja ajattelijoita, joita tällä ei juuri tunneta, mikä on aina kulttuuriteko sinänsä. Tärkeätä on kuitenkin olla avoin sen suhteen, millä perusteella valitsee näkökulmansa, argumenttinsa ja kiinnostuksensa kohteet.

Kirjoittajien lyhyt esittely on toimittajien vastuulla, mutta tämän kaltaisessa teoksessa ”kirjoittava minä” olisi voinut olla läsnä aivan kaikissa artikkeleissa tavalla tai toisella. En tarkoita mitään angloamerikkalaista ”positiointilistaa” (”kirjoittaja on valkoihoinen, kes-

kiluokkainen”), vaan sisäistettyä, elettyä ja tunnustettua asemaa kahden kulttuurin välissä ja dialogia niiden välillä. Tällainen asenne olisi myös paremmin perustellut lukijalle tietyt valinnat, millä perusteella on otettu Aasiasta tätä, Latinalaisesta Amerikasta sitä. Valinta on aina välttämätön ja oikeutettu, mutta sitä vanhemmalla pohjalla se on, mitä läpinäkyvämmät ovat perustelut.

Kirjoittajat ovat teologeja eivätkä uskonto-tieteilijöitä tai kulttuurintutkijoita, mikä näkyy kirjassa sekä vahvuutena että heikkoutena. Vahvuutena se näkyy ennen muuta kykyä ymmärtää ja tulkita kristillistä perinnettä ja teologiaa toisenlaisessakin ympäristössä sekä vaikeisiinkin teologis-filosofisiin kysymyksiin tarttumisena. Toisin sanoen ei jäädä vain kuvailemaan ilmiötä. Toisaalta juuri tässä on myös usean artikkelin heikkous: laajempi yhteiskunnallinen konteksti puuttuu, jolloin ikään kuin liikaa luotetaan siihen, että lukija olisi perillä kolmen mantereen yhteiskunnallis-taloudellisista tilanteista. Kyse on trapetsitaiteilusta: toisaalta ei pidä väheksyä lukijan yleissivistystä, toisaalta perusasiatkin on syytä vähintään kerata.

Monesti niin kutsutussa kontekstuaalisessa teologiassa välitön yhteiskunnallinen tilanne on juuri se konteksti, josta ajattelu nimensäkin saa. Erinomaisesti tämä toteutuu Tiina Ahosen Etelä-Afrikkaa ja kohtuullisesti Jukka Raunun Brasiliia koskevissa artikkeleissa. Pidän itseäni valistuneena kansalaisena ja vieläpä kehitysmaatutkijana ja -toimijana, mutta en silti voi sanoa tuntevani erityisen hyvin Kiinaa tai Intiaa. Sinänsä kiinnostavat artikkelit jäävät nyt teologien helmasynnin tapaan vähän abstrakteiksi, irrallenen ajatukset synnyttäen olosuhteista.

Johdannossa annetaan ymmärtää, että kirjassa esitellään pääasiassa Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan kristittyjä ajattelijointa, mutta varsinkin Aasian kohdalla, jossa kristinusko on pieni vähemmistöuskonto, en aina ollut varma puhutaanko vain kristillisestä teologiasta (samalla tavoin, kuin puhutaan ”intialaisesta teologiasta”). Synkretismi, uskontojen sekoittuminen, on näissä kristillisissäkin teologioissa yleistä, mutta itsestään selvä kristillisteologinen lähestymistapa voi olla vieras uskontotieteilijälle tai antropologille.

Valitsemassaan kehikossa kirja on erittäin kiinnostava. Se tarjoaa esimerkkejä siitä, kuinka Euroopan kolonisoimille alueille väkipakolla viety kristinusko alkaa elää siellä ensin omaa elämäänsä, kontekstualisoituu, ja sitten palaa

uskontodialogin tai ekumeenisen yhteistyön välityksellä kuin peilinä takaisin meille. Kirjan epäilemättä suurin anti on siinä, että se esittelee suomalaiselle lukijakunnalle suomen kielellä teemoja ja ajattelijointa, joita meillä tunnetaan jopa teologisen koulutuksen saaneiden piirissä erittäin vähän. Kirjassa on johdannon lisäksi yhteensä kuusi artikkelia, kaksi kustakin maanosasta. Ne ovat keskenään heterogeenisiä: eräät teologisempia kuin toiset, jotkut painottuvat historiaan, toiset nykyaikaan. Aasian kohdalla käsitellään Intiaa ja Kiinaa, Afrikasta on eri maanosan teologeja esittelevä artikkeli sekä Etelä-Afrikka, ja Latinalaiseen Amerikkaan keskittyvät artikkelit ovat molemmat luonteeltaan yleisiä, joskin toinen niistä painottuu vahvasti Brasiliaan.

Kaikki teologia on kontekstisidonnaista

Johdannossa Tiina Ahonen esittelee lyhyesti, mistä kontekstuaalisessa teologiassa on kysymys. Hän selittää termin suomeksi ”paikalliset olot tietoisesti huomioon ottavaksi teologiaksi”, joka pitääkin paikkansa kirjaan valittujen näkökulmien osalta. Kuitenkin olisin kaivannut selkeitä määritelmiä keskeisistä käsitteistä (kuten vapautuksen teologia), joille takakannessa luvataan antaa konkreettinen sisältö. Käsitteitä kontekstuaalinen teologia ja vapautuksen teologia ja jopa kolmannen maailman teologia käytetään usein päällekkäin ja lomittain, joskus erillään toisistaan. Tämän käsitteellisen sekavuuden selventäminen olisi ollut paikallaan.

Termillä kontekstuaalinen teologia ei viitata vain kolmannen maailman maiden tiettyihin teologisiin virtauksiin, ja varsinkin juuri niiden maailmankolkkien edustajat aivan oikein korostavat, että kaikki teologia – ja ajattelu ylipäätään – on kontekstisidonnaista. On totta, että tästä ei läheskään aina olla tietoisia, jolloin painotus ”tietoiseen” kontekstuaalisuuteen on aivan oikein. Kuitenkin myös muualla kuin kolmannen maailman alueella on aivan samoin ehdoin tehtävää teologiaa, niin Euroopassa (esimerkiksi Englannin urbaanin teologian liike) kuin Yhdysvalloissakin (esimerkiksi musta teologia ja alkuperäiskansojen teologia). Kaikkialla ekoteologia ja feministiteologia voidaan hyvin perustein laskea joukkoon mukaan.

Tavallaan esimerkiksi Etelä-Afrikan *apartheidia* tukenut teologia on myös mitä suurimmassa määrin kontekstuaalista, ja Tiina Ahosen Etelä-Afrikkaan keskittyvässä artikkelissa näin

käytännössä asia ymmärretäänkin, eli päämääriltään, arvolähtökohdiltaan ja taustaideologioiltaan täysin päinvastaiset teologiset liikkeet voidaan niputtaa saman tilannesidonaisuuden alle. Vapautuksen teologia -tyyppiset painotukset niissä tekevät kuitenkin tällaisesta niputtamisesta mahdollottoman, ja uskoakseni useimmat kyseessä olevat teologit eivät suin surminkaan haluaisi kuulua samaan joukkoon toistensa kanssa: yleiset yhteiskunnalliset ja välittömät poliittiset päämäärät ovat liian erilaiset. Yleisen ja sinänsä aika abstraktin "tilannesidonaisuuden" (kontekstin) liittyminen erilaisiin poliittisiin päämääriin (eri, jopa päinvastaiset, kontekstit) olisikin ollut syytä tehdä johdannossa selväksi. Samaten esimerkiksi sukupuoli ja rotukysymykset ovat olleet konteksteja kontekstissa eli toimineet samanaikaisesti sekä kontekstuaalisen teologian *mainstream*-mallin mukaisesti että myös sen kriittisinä korrektiiveina. Esimerkkinä tästä toimiikin Pauliina Kainulaisen artikkeli Latinalaisen Amerikan feministiteologeista.

Vapautuksen teologian ymmärtäminen yhdeksi kontekstuaalisen teologian muodoksi tai alalajiksi ei sinänsä ole väärin, mutta tällaista itseymmärrystä ainakaan latinalaisamerikkalaisilla vapautuksen teologeilla ei ole. Akateemisten, usein länsimaissa luotujen termien ja mallien ohella olisikin voinut korostaa sitä, että kaikki kirjassakaan käsitellyt ilmiöt eivät siististi mahdu malleihin. Esimerkiksi feministiteologiankin voi ymmärtää – kontekstista ja tavoitteista riippuen – joko akateemiseksi naistutkimukseksi, vapautuksen teologiaksi tai kontekstuaaliseksi teologiaksi. Jälkimmäinen määrittely on kaikkein kapein tapa ymmärtää ilmiö (sukupuoli "kontekstina").

Jyri Komulaisen artikkeli keskittyy Intiaan ja siellä erityisesti kristillisen teologian eriasetisiin intialaistumisen muotoihin viimeisten sadan vuoden aikana. Millaisia muotoja kristillinen ajattelu ja oppi ovat saaneet Intian monuskonnollisessa ympäristössä? Komulainen tarkastelee nimenomaan hindulaisuuden ja kristinuskon suhdetta – islam jää itse asiassa koko kirjassa käsittelemättä. Artikkelin tarjoaa kiinnostavan katsauksen omaperäisiin mutta myös ristiriitaisiin ajattelijoihin, jotka eri tavoin ovat taiteilleet kahden kulttuurin ja uskonnon välissä. Synteetit voivat kapean akateemisesta näkökulmasta näyttää paikoin vähintäänkin oudoilta, mutta ilmeisesti juuri aito pyrkimys hyvinkin erilaisten kulttuuristen mallien yhdistämiseen on Komulaisen esittelemien teologien

vahvuus. Kiinnostavaa olisi ollut tietää, miten kirjoittaja arvioi näiden ajattelijoiden merkitystä paitsi kristillisen ekumeenisen liikkeen sisällä myös nyky-Intiassa, jossa vallassa oleva hindunationalistinen puolue pyrkii uskonnon varjolla luomaan "puhdasta" Intiaa. Onko lännen ja idän perinteitä rohkeasti yhdistelevällä ajattelulla yhteiskunnallisia konflikteja silloittava vai lisäävä rooli? Miten intialaiset ei-kristilliset ajattelijat suhtautuvat näihin maanmiehiinsä (en tiedä, onko joukossa naisia, ainakaan heitä ei artikkelissa esitellä), joita epäilemättä monet voivat pitää myös jonkinlaisina kulttuurisina luopioina eurooppalaisen identiteetin hyväksi. Artikkelin esittelevä ja historialliseen katsaukseen painottuva ote lienee paikallaan, kun on kyse niin vähän tunnetuista hahmoista. Artikkelilta jää kuitenkin kaipaamaan – niin, kontekstualisointia! – eli esitellyn ajattelun, teologian, opillisten uudistusten, ja erilaisten virtausten yhteyttä Intian poliittiseen historiaan ja nykypäivään. On ehkä liikaa olettaa niiden olevan suomalaisen lukijakunnan hallussa.

Toinen Aasiaan kiinnittyvä artikkeli on Marcketta Antolan katsaus kristinuskoon Kiinassa. Ennen muuta juuri tämän tekstin kohdalla nousi kysymys siitä, mitä kirjassa kontekstuaalisella teologialla loppujen lopuksi ymmärretään. Esimerkiksi kiinalaisperäiset vapautuksen teologiat jäivät kokonaan mainitsematta. Onko kaikki uskontojen ja kulttuurien kohtaaminen ja vaikutteiden saaminen kontekstuaalista teologiaa? Vaikka tämä tapahtuisi kristillisen lähestyksen seurauksena? Artikkelin on pikemminkin katsaus kristillisten, erityisesti protestanttisten, kirkkojen marginaaliseen rooliin nyky-Kiinassa ja sinänsä informatiivinen, mutta sen liittäminen kirjan kokonaisuuteen ja valittuun otteeseen tuottaa vaikeuksia.

Ymmärtääkseni on kaksi eri asiaa esitellä yhtäältä sitä, miten kirjassakin kontekstuaalinen teologia ymmärretään, ja toisaalta sitä, millaisia muotoja kristinuskon eri puolilla maailmaa on saanut. Jälkimmäisen ajattelutavan mukaan esimerkiksi Latinalaisesta Amerikasta pitäisi esitellä ennen muuta kaikkein synkretistisimmät kristinuskon muodot – afrikkalaisperäiset kultit ja alkuperäisasukkaiden jo viisisataa vuotta kehittäneet synteetit prekolumbiaanisista ja kristillisistä elementeistä. *Teologian ilmansuunnissa* artikkelit ovat itsessään kiinnostavia, mutta artikkelien yhteenkokoava liima ja sen pohjittaminen kussakin kontekstissa jää liikaa lukijan aivovoimistelun varaan.

Vapautuksen teologia

Mika Vähäkankaan afrikkalaista kristillistä nykuteologiaa käsittelevä artikkeli antaa rikkaan kuvan valtavan mantereen erilaisista pyrkimyksistä yhdistää afrikkalainen identiteetti ja perinne ulkoapäin tuotuun kristinuskoon. Kirjoituksessa toteutuu hyvin historian, yhteiskunnallisen kontekstin ja ajattelun yhteennivominen. Ainakin allekirjoittanut pitää myönteisenä vahvuutena myös tutkijan omaa pohdintaa, joka saumattomasti liittyy käsiteltyyn aiheeseen. Artikkelin kuvaava hyvin myös sitä, millaisiin vaikeuksiin "syntetisaattorit" voivat kirkollisessa valthierarkiassa joutua. Raja hyväksi katsotun inkulturaation ja harhaoppisuudesta syyttämisen välillä on veteen piirretty viiva. Viime kädessä on kysymys siitä, kuinka paljon kristinusko voi muuttua lakkaamatta olemasta kristinuskoa ja kuinka paljon esimerkiksi afrikkalainen voi sanoa jonkin olevan "afrikkalaista" omaksumatta liikaa ulkopuolelta. Kulttuurit ja uskonnot ovat aina muuttuneet, mutta usein kyse on ollut myös raa'asta vallankäytöstä, jopa väkivallasta. Tätä kristinuskoa kolonialismin ikeen alta katsovat kristityt eivät voi unohtaa tai kieltää.

Vähäkankaan hyvin laajan ja sikäli yleisen artikkelin ohella Afrikkaa käsitellään Tiina Ahosen Etelä-Afrikka -artikkelissa. Se tuo yhden maan, ehkä sen Suomessakin parhaiten tunnetun Afrikan maan, valokeilaan. Myös Ahosen artikkelissa erityisen ansiokasta on teologisen ajattelun sitominen laajempaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen, mikä tietenkin kontekstuaalista teologiaa käsittelevässä kirjassa olisi ollut suotavaa kautta linjan. Etelä-Afrikasta ei myöskään esitellä vain mustaa teologiaa, jonka itseymmärrys vapautuksen teologiana liittyy sen sekä pohjoisettä eteläamerikkalaisiin sisarliikkeisiin, vaan myös esimerkiksi apartheidin jälkeisen ajan pyrkimyksiä sovintoon ja jälleenrakennukseen. Ero naisteologian ja feministiteologian (sekä "maan teologian" ja muun ekoteologian) välillä jää käsitteellisesti hiukan hämäräksi. Samoja kysymyksiä käsitellään kaikkialla maailmassa, milloin väljästä kontekstuaalisen teologian perspektiivistä, milloin vapautuksen teologian tyyppisestä poliittisesti eksplisiittisemmästä näkökulmasta. Eteläafrikkalaisten esittämien ajatusten liittäminen tähän laajempaan kontekstiin ja keskusteluun olisi ollut paikallaan. Monien eri maiden feministiteologit esimerkiksi kokevat maailmanlaajuisen feministiteologisen yhteisön omimmaksi kontekstikseen, ei

niinkään oman maantieteellisen ja kulttuurisen kontekstinsa usein hyvinkin patriarkaalista ja perinteistä teologiaa.

Kirjan kaksi viimeistä artikkelia vievät lukijan Amerikkaan. Koska koko kirja painottuu kolmannen maailman alueelle, Amerikasta esittelemättä jäävät yhdysvaltalaiset kontekstuaaliset teologiat. Molemmat kirjoitukset käsittelevät Latinalaista Amerikkaa. Tämä puolustaa paikkaansa kirjan valitussa kokonaisuudessa, jossa kontekstuaalisuus liitetään nimenomaan "etelään", mutta tällöin käsittelemättä jää myös yksi kontekstuaalisen teologian dynaamisimmista alueista, joka on monikulttuurinen ja -uskonnollinen Yhdysvallat, eurooppalaisen kolonisaation ja siirtolaisuuden tuotos sekini.

Jukka Raunun artikkelin otsikko viittaa koko mantereeseen, mutta teksti keskittyy käytännössä Brasiliaan, jolloin otsikonkin olisi ehkä voinut rajata tähän eteläisen Amerikan suurimpaan maahan. Samaten olisi ollut paikallaan jollakin tavalla perustella, miksi juuri Brasilia (tämän olisi voinut itse asiassa tehdä jokainen kirjan kirjoittaja omalta osaltaan). Artikkelissa tarkastellaan isoja asioita tiiviissä muodossa (vapautuksen teologian historia, kehitys ja nykytila, helluntailaisuuden kasvu), jolloin se on erittäin informatiivinen, mutta väistämättä jää paikoin pinnalliseksi. Esimerkiksi vapautuksen teologian syntyä ei pitäisi selittää ilman laajempaa yhteiskunnallista tilannetta. Sotilasdiktatuurit olivat niin vapautuksen teologian kuin monen muunkin demokratialiikkeen välitön konteksti, eivät niinkään piispainkokoukset tai intellektuaaliset virtaukset, joilla tietenkin on merkityksensä.

Raunu hahmottaa vapautuksen teologian osittain kronologisella, osittain sisällöllisellä jatkumolla, jossa kuljetaan pääpiirteittäin radikaalista vaiheesta klassiseen vapautuksen teologian malliin, jossa sittemmin korostuvat spiritualiteetin teemat ja konfliktit Vatikaanin kanssa. Lopuksi todetaan, että vapautuksen teologia on kriisissä, jota selittää muun muassa reaalisosialismin romahdus ja voimistunut helluntailaisuus. Jokainen tutkija tekee tietenkin omansa näköisen tulkinnan, mutta koska vapautuksen teologian synnystä, kehityksestä ja nykyvaiheesta vallitsee monenlaisia käsityksiä, olisi ollut syytä perustella tehtyjä valintoja tai esitellä muitakin tulkintoja. Esimerkiksi mikä tarkalleen on Itä-Euroopan muutosten ja latinalaisamerikkalaisen vapautuksen teologian nykytilan syy-seuraus -suhde? Suurella osalla vapautuksen teologeista on aina ollut etä-

nen ja jopa kielteinen suhde reaalisoialismiin ("omaa" Kuubaa ehkä lukuun ottamatta). Sen sijaan esimerkiksi demokratiakehityksen näkökulmasta katsottuna ilmiöiden välistä yhteyttä voi kyllä korostaa, mutta pikemminkin niin, että kyse oli samankaltaisesta kansalaisyhteiskunnan radikalisoitumisen ilmiöstä, jossa ns. tavallinen kansa nousi vastustamaan autoritäärisiä hallituksia.

Edelleen, kirkkojen roolissa entisissä sosialistimaissa ja Latinalaisen Amerikan oikeistodiktatuureissa oli hyvin paljon samankaltaisia piirteitä, jotka liittyvät juuri niiden rooliin vapaan kansalaistoiminnan kehtoina sekä valitsevan menon kriittikkoina. Ei siis voi kovin helposti väittää, että ideologinen tulkinta ("socialismi romahti, siis vapautuksen teologiakin joutui kriisiin") olisi ainoa tai tärkein vapautuksen teologian nykytilan selittäjä. Ainakin vaikutussuhde pitäisi jollakin lailla pystyä osoittamaan. Selitysmalli on tavallinen erityisesti Yhdysvalloissa, mutta ehkäpä suomalaisella tutkijalla voisi olla asiaan enemmän kriittistä etäisyyttä. Omat kahdenkymmenen vuoden kokemukseni vapautuksen teologian ruohonjuuritasosta – sekä kirkollisesta, poliittisesta että akateemisesta – eivät mitenkään yksiselitteisesti tue annettua kuvaa vapautuksen teologian kehityksestä.

Erittäin monimuotoisen ja edelleenkin elävän ilmiön kuvaaminen valitulla tavalla olisi vaatinut perusteluja tehdyille valinnoille ja arvioille, ehkäpä jopa keskustelua eri tulkintojen kanssa. Brasiliaan keskittyminen olisi ehkä tehnyt artikkelista napakamman. Nyt, kun välillä puhutaan koko mantereesta tekemättä eroa Keski-Amerikan, Meksikon, Karibian ja Brasilian välillä, ja välillä vain Brasiliasta, yleistykset jäävät entistä perustelemattomimmiksi. Em. alueilla vapautuksen teologia, institutionaalisen kirkon ja perusyhteisöjen rooli ja helluntailaisuuden kasvu, yhteiskunnallisesta tilanteesta puhumattakaan, ovat aina olleet ja ovat edelleen hyvin erilaiset. Ymmärrän tietenkin yleistyksen tarpeen, mutta niin tehdessä pitää muistaa, että Latinalaisen Amerikan kaltaisen valtavan alueen kohdalla esimerkki toisesta maasta voi kumota sen, mitä sanotaan toisesta tai alueesta yleensä.

Feministiteologia ja feministin teologia

Kirjan viimeinen artikkeli menee "kontekstin kontekstiin" eli feministiseen ajatteluun yhdel-

lä mantereella, tarkemmin sanoen kolmen latinalaisamerikkalaisen feministiteologin esitte-lyyn. On erittäin positiivista, että feministinen ajattelu esitellään tällaisessa kirjassa. Vaikka feminististen näkökulmien kirjoittaminen kun-kin artikkelin sisään olisi ollut hienoa, Pauliina Kainulaisen artikkeli sisältää laajemminkin re-levantteja ajatuksia. Suurin osa latinalaisame-rikkalaisista feministiteologeista on toiminut vapautuksen teologian liikkeen sisällä vaikutta-vina kriittikkoina. Sikäli heidän käsittelynsä va-pautuksen teologian kontekstissa on perustel-tua. Kuten edellisessäkin artikkelissa, tässäkin vapautuksen teologian nykyinen "kriisi" selite-tään sosialismin kriisillä, viittaamatta ollenkaan mantereen sisäisiin ihmisoikeus- ja maanomis-tusliikkeisiin (tai naisliikkeisiin!) ja diktatuuri-en murtumiseen paitsi ihmisten oman toimin-nan ansiosta myös Yhdysvaltain ulkopoliitiikan muuttumisen myötä. Sosialismin romahduk-sella oli merkittävä välillinen vaikutus, mutta se oli ideologinen ennen muuta Washingtonin poliittisten päättäjien mielessä. Itse asiassa tie-dän kokemuksesta kuinka kyllästyneitä jotkut vapautuksen teologit ovat vastaamaan tähän yleensä ulkomaalaisten esittämään kysymyk-seen (oletukseen) sosialismin romahduksen vaikutuksesta heihin.

Myös feminististä ajattelua vapautuksen teo-logian sisällä Kainulainen kuvaa tiettyjen vai-heiden kautta. Yleistämisen ongelmat tulevat tässäkin vastaan: jonkin ilmiön "uusin vaihe" yhtäällä ei välttämättä ole sitä jossakin muualla Latinalaisessa Amerikassa, ja esimerkiksi vali-tuista kolmesta teologista vain yhdellä ekofem-inistisen tai mystisen ajattelun voidaan sanoa olevan uusin vaihe. Muilla se on jokin muu. Feministiteologisen ajattelun ja käytännön val-tavan heterogeenisyyden korostus – johtuen myös mantereen monimuotoisuudesta – olisi ehkä ainakin koko alueesta puhuttaessa tehnyt ilmiölle enemmän oikeutta kuin sen rajaaminen tiettyihin vaiheisiin, jotka pitävät paikkansa vain tutkijan valitsemassa kehikossa tai tietty-jen ajattelijoiden kohdalla. Tämä ei tietenkään vähennä valitun näkökulman arvoa, mutta mitä vieraammasta kulttuurista ja alueesta on kyse, olisi ehkä kohtuullista korostaa suomalaiselle lukijakunnalle yleistysten ongelmallisuutta tai sitten tehdä niitä hyvin varovaisesti ja perustel-lusti.

Nais- ja feministiteologiasta puhuminen lä-hes synonyymeinä on niin ikään ongelmallista, koska edellisen muuttuminen jälkimmäisek-si on tarkoittanut tiettyjen ajattelijoiden koh-

dalla epistemologista ja poliittista muutosta, joka on keskeinen pyrittäessä ymmärtämään Latinalaisen Amerikan feminististä toimintaa ja teoriaa. Terminologista epätarkkuutta on myös puhe latinosiirtolaisista Yhdysvalloissa: "latinot" ovat asuneet sukupolvia USA:n eteläisissä ja läntisissä osavaltioissa, kauemmin kuin monet eurooppalaisten jälkeläiset. Alueet ovat vain "latinoistuneet" entisestään uusimman siirtolaisvirran myötä.

Lopuksi pari pientä huomautusta. Sanaa amerikkalainen ei tulisi käyttää sanan yhdysvaltalainen synonyyminä, niin laajalle kuin tällainen käyttö onkin levinnyt. Termeillä on merkittävä historiallinen, maantieteellinen ja jopa poliittinen ero. Amerikka-sana viittasi alun perin nimenomaan Etelä-Amerikkaan. Kuten edellä mainitsin, termiä "naisteologia" ei tulisi ainakaan tieteellisessä tekstissä käyttää "feministiteologian" synonyyminä. Kaikki naiset eivät ole feministejä. Kaikki naiset eivät feministinäkin tee feministiteologiaa. Ehkäpä eroa

voi valaista toteamalla, että meillä Suomessa on pilvin pimein naisteologeja, mutta hyvin vähän feministiteologeja.

Kaiken kaikkiaan on erittäin tervetullutta, että suomalaisessakin teologiassa alkaa olla *Teologian ilmansuuntia* –teoksen kaltaisia lukukokemuksia. Edustan näkemystä, jonka mukaan suomen kielellä kirjoittaminen ja lukeminen eivät saisi missään vaiheessa unohtua mitä kansainvälisimmältääkään tutkimukselta. Tällaiseen vaikeaan ja haastavaan dialogiin eri kulttuurien välillä ryhtyminen on siis aina jonkinasteinen kulttuuriteko. Kriittinen luentani tulkittakoon periakateemisena toisten työn vakavasti ottamisena. On hienoa, että suomalaisesta teologiasta lähes poissaolleista kansainvälisistä ilmiöistä voidaan pikku hiljaa käydä kriittistä keskustelua myös täällä peräpohjollassa.

Kirjoittaja on teologian tohtori, dosentti, ja Suomen Akatemian akatemiaturkija Helsingin yliopiston kehityskaatutkimuksen laitoksella.